PROČ JSEM UČITELEM ALTERNATIVNÍ ŠKOLY?

WHY AM I AN ALTERNATIVE SCHOOL TEACHER?

Miroslav Jurčík[1]

[1] Katedra pedagogiky, Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita, Brno

Abstrakt

Přestože počet soukromých i veřejných alternativních škol stále vzrůstá, výzkumně se nachází na okraji spektra. Učitele alternativní školy, jako klíčového aktéra ve vzdělávání a jeho profesní identitu sleduje příspěvek pomocí analýzy šesti učitelů z různých alternativních škol, které realizují výuku dle principů Montessori pedagogiky. Strukturované rozhovory, vedené s učiteli jsou následně analyzovány pomocí interpretativní fenomenologické analýzy. Výsledky popisují profesní identitu učitelů, jejich motivaci k výuce na alternativní škole a k setrvání v daném alternativním směru pedagogiky.

Klíčová slova: *učitel, alternativní škola, profesní identita, Montessori*

Abstract

Although the number of alternative schools is still growing, research in this area is at the edge of the spectrum. A teacher at an alternative school, as a key actor in education and his professional identity, is monitored by the paper through the analysis of six teachers from various alternative schools, who implement teaching according to the principles of Montessori pedagogy. Structured interviews with teachers are then analyzed using IPA. The results describe the professional identity of teachers, their motivation to teach at an alternative school and to stay in profession.

Keywords: *teacher, alternative school, professional identity, Montessori*

1 Úvod

Kdo jsou učitelé jako klíčoví aktéři vzdělávání žáků na alternativních školách? Jaká je jejich profesní identita? Cílem příspěvku je popsat skrze narativy učitelů jejich cestu k alternativnímu školství (Průcha, 2012). Příspěvek sleduje klíčové

momenty při budování profesní a osobní identity učitele, cestu a motivaci k výkonu povolání právě na alternativní škole a motivaci učitele k setrvání v daném alternativním směru pedagogiky.

2 Teorie

Profesní identita učitele je fascinujícím výzkumným pojmem, jehož zkoumání nám může odpovědět na řadu otázek jak z hlediska motivace pro výběr učitelské profese, tak z hlediska jejich setrvávání v profesi. Profesní identita je úzce spjata s identitou osobní a je formována životními událostmi učitele. Problematikou alternativních škol se u nás zabývá řada autorů. (Průcha, 2012; Svobodová, 1996; Zelinková, 1997).

Profesní identitu jako soubor vědomostí, kompetencí, činů, přístupů a hodnot, které přesně představují, co znamená být učitel, vidí Bolívar a kol. (2014). Identita učitele má subjektivní dimenzi založenou na individuálních zkušenostech a vnímání okolím. K podobným závěrům přichází i Day (2002). Profesní identita je klíčová v otázkách motivace, pocitu naplnění, oddanosti a sebedůvěry učitelů. Pro otázky výzkumu chápeme identitu jako stále se měnící, dynamickou, (Beijaard, 2004) konstruovanou skrze životní události a konstruovanou sociálně.

3 Metodologie výzkumu

Výzkum využívá kvalitativního přístupu (Švaříček, Šeďová 2007). Výzkumný vzorek se skládá ze šesti pedagogů z různých alternativních škol v Brně, realizujících výuku dle principů Montessori pedagogiky (Průcha, 2012). Data, získaná pomocí polostrukturovaných rozhovorů, jsou následně analyzována pomocí *interpretativní fenomenologické analýzy (IPA)*. Ta se zaměřuje na detailní zkoumání jednotlivých žitých zkušeností. IPA co nejvíce umožňuje, aby byla zkušenost vyjádřena termíny vlastní informantovi, protože tím jí přisoudí vlastní význam (Smith, et al. 2009). Všechny rozhovory byly pro pozdější analýzu nahrávány a přepsány podle pravidel doslovné transkripce (Hendl, 2008) a následně zpracovány pomocí metody otevřeného kódování.

4 Výsledky

Příspěvek je součástí rozsáhlejšího výzkumu, zkoumajícího profesní identitu učitele alternativní školy. Dosud byla realizována první ze tří fází výzkumu, která se zaměřuje na konstruování identity skrze osobní narativ učitele. Identita je formována jeho osobními zkušenostmi. Z pilotáže výzkumu a prvních výsledků analýzy rozhovorů s učiteli vychází jako silný fenomén motivace učit a motivace setrvat v profesi na alternativní škole. Jak tvrdí jedna z učitelek: *„Co je pro mě velká devíza a vlastně je to to, co by mně bránilo teď zas změnit jako, tak to je ta lidská stránka, že tady fakt jsou všichni pedagogové hrozně fajn lidi, jo, že se tady i jakoby poprvé cítím i já bezpečně, že nejsem ničím divná, nejsem divná tím, co s dětmi dělám, nebo jak přemýšlím, protože tady všichni přemýšlíme a pracujeme velmi podobným způsobem, i když někdo je třeba striktnější, někdo je důslednější, někdo to má takový na volnějác, ale máme stejné cíle, hodně komunikujeme a plánujeme společně výuku, zvlášť v paralelních třídách, a hodně i sdílíme, jo, takže i když něco připravím, tak já to automaticky připravuji pro všechny tři třídy, i ty paralelní."* Analýza rozhovorů bude probíhat opakovaně, jak vychází z principů IPA.

5 Závěry a diskuse

Zájem o alternativní pedagogiku na našem území stále narůstá. Učitelem alternativní školy a jeho profesní identitou se však zabývá minimum prací. Ze zahraničních studií vyplývá, že se profesní identita učitele běžné a alternativní školy liší (Malm, 2004). Výzkum bude pokračovat zkoumáním profesní identity učitelů sociálně konstruované ve vztahu k žákům. Výsledky mohou přispět ke změně pregraduální profesní přípravy učitelů a hlouběji porozumět klíčovému aktéru ve vzdělávání na alternativních školách.

Poděkování

Výzkum je financován v rámci projektu MUNI/A/1481/2020: Aktuální výzvy v profesi učitele 21.století. Autor děkuje za poskytnutou podporu.

6 Literatura

Beijaard, D., Meijer, P. C., & Verloop, N. (2004). Reconsidering research on teachers' professional identity. *Teaching And Teacher Education*, *20*(2), 107–128.

Day, C. (2002). School reform and transitions in teacher professionalism and identity. *International Journal Of Educational Research*, *37*(8), 677–692.

Hendl, J. (2008). Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace (Druhé, přepracované a rozšířené vydání). Praha: Portál.

Malm, B. (2004). Constructing Professional Identities: Montessori teachers' voices and visions. *Scandinavian Journal Of Educational Research*, *48*(4), 397–412.

Průcha, J. (2012). Alternativní školy a inovace ve vzdělávání (3., aktualiz. vyd). Praha: Portál.

Smith, J. A., Flowers, P., & Larkin, M. (2009). Interpretative phenomenological analysis: Theory, method and research.

Svobodová, J. (1996). Alternativní školy (2. dopl. vyd). Brno: Paido.

Švaříček, R., & Šeďová, K. (2007). Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál. Zelinková, O. (1997). Pomoz mi, abych to dokázal: pedagogika Marie Montessoriové a její metody dnes. Praha: Portál.